

Банківські карткові системи в принципі не розраховані на країни з економікою, що розвивається, характеризуються надлишком дешевої робочої сили, низьким рівнем заробітної плати і нерозвиненою інфраструктурою [3].

Список літератури: 1. Адамик Б. П. Національний банк і грошово-кредитна політика: Навч. посіб. – Тернопіль: Карт-бланш, 2012. – 278 с. 2. Гришко С. Электронные деньги: да или нет? // Бизнес информ. – 2007. – № 9–10. – С. 134–138. 3. Зайцев О. Электронные кошельки завоевывают американский рынок// Банковская практика за рубежом. – 2011.- № 6. – С. 56–62. 4. Первозванский А. А., Первозванская Т.Н. Финансовый рынок: расчет и риск. – М.: Инфра-М, 2010. – 172 с. 5. Пурисова Е. Г. Виртуальные банковские услуги населению // Банковские услуги. – 2005. – № 6.- С. 7–15. 6. Терехов Е. Н. Карточные платежные системы в Украине // Механізм регулювання економіки, економіка природокористування, економіка підприємства та організація виробництва. Суми, 2010. № 2. – С. 307–311

Bibliography (transliterated): 1. Adamyk B. P. Natsional'nyy bank i hroshovo-kredytна polityka: Navch. posib. – Ternopil': Kart-blansh, 2012. – 278 p. 2. Hryshko S. Elektronnie den'hy: da yly net? – Byznies inform. – 2007 – No 9–10. – P. 134–138. 3. Zaytsev O. Elektronnye koshel'ky zavoievayut amerykanskiy rinok// Bankovskaya praktyka za rubezhom – 2011 – No 6. – P.56–62 4. Pervozvansky A. A., Pervozvanskaya T.N. Fynansovyy rynek: raschet y risk. – Moscow: Ynfra-M, 2010. – 172 P. 5. Purysova E. N. Vyrtual'nie bankovskye usluhy naselenyyu. – Bankovskye usluhy. – 2005. – No 6. – P.7–15. 6. Terekhov E. N. Kartochnye platezhnye systemy v Ukrayne. – Mekhanizm rehulyuvannya ekonomiky, ekonomika pryrodokorystuvannya, ekonomika pidpryyemstva ta orhanizatsiya vyrobnytstva. Sumy, 2010 – No 2. – P. 307–311.

Надійшла (received) 04.06.2014

УДК: 339.9

С. І. АРХІЄРЕЄВ, докт. екон. наук, проф., НТУ «ХПІ»;

І. О. ДЕРІД, канд. екон. наук, ст. викл., ХНУ ім. В. Н. Каразіна, Харків

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ І ЙОГО МІСЦЕ В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

У статті проаналізовані існуючі погляди на трансфер технологій як економічне явище, розкрито власне розуміння сутності трансферу технологій, засноване на вивченні вітчизняних та зарубіжних досліджень та останніх світових тенденцій. Розглянуто основні види трансакцій із трансферу технологій. Наводяться статистичні дані про обсяги трансферу технологій в міжнародному бізнесі. Проаналізовано значення трансферу технологій в умовах глобалізації.

Ключові слова: технологія, знання, трансфер технологій, інтелектуальна власність, ліцензування, міжнародний бізнес, глобалізація.

Вступ. Поняття «трансфер технологій» описує складний процес, а тому більшість наявних визначень даного поняття, на жаль, не відображають його повної сутності. Саме із цієї або подібної фрази починається майже кожна стаття, присвячена трансферу технологій. Крім того, як зазначають автори статті журналу «Експерт», стосовно трансферу технологій, «якщо слідувати новим віянням, легко перетворитися на параноїка, що бачить трансфер технологій практично в будь-якому прояві людської діяльності...» [1]. В першу

чергу причиною цьому є викривлення істинного розуміння сутності термінів «трансфер» та «технологія».

Аналіз останніх досліджень та літератури. Основою для написання статті стало ознайомлення із документами Конференції ООН з питань торгівлі і розвитку, а також робіт з тематики трансферу технологій сучасних українських та зарубіжних дослідників, українських та іноземних законодавчих актів, статистичних даних Світового банку, літератури, присвяченої глобалістичній тематиці.

Постановка проблеми. В результаті аналізу вище зазначених матеріалів було виявлено, що, не зважаючи на вражаючі обсяги досліджень стосовно трансферу технологій, спостерігається все більша невизначеність в розумінні трансферу технологій, а точніше – розмивання його економічної сутності та іменування трансфером технологій тих явищ, що, на наш погляд, до нього не відносяться. До того ж, в дослідженнях і статистичних даних спостерігається відсутність достатньої інформації про обсяги міжнародного трансферу технологій.

Мета статті. Метою нашого дослідження стала спроба відсіяти більшість існуючих нині приписань до сутності трансферу технологій і виявити його чисту економіко-теоретичну природу, а також проаналізувати місце трансферу технологій в міжнародному бізнесі.

Матеріали досліджень. Особливо викривлення сутності категорії «трансфер технологій» стосується поняття «технологія». Відповідно до толкового словника, технологія – це сукупність виробничих методів і процесів у певній галузі виробництва, а також наукове описання методів виробництва [2]. В зарубіжних дослідженнях з тематики трансферу технологій під технологією часто розуміють усі форми потенційно придатних для комерціалізації знань, як запатентованих, так і ні, які можуть стати об'єктом трансферних трансакцій. При цьому, згідно із визначенням, даним Конференцією ООН з торгівлі і розвитку (створений в 1964 р. постійно діючий орган при ООН), технологія представлена як систематизоване знання стосовно виробництва продукту, застосування процесу чи надання послуги [3, с. 5–6].

Отже, всі визначення технології відштовхуються від категорії «знання». Згідно епістеміологічного підходу у філософії, знання – це результат процесу пізнання. Взагалі, філософи погоджується із тим, що знання являє собою узагальнене поняття, при цьому, існує цілий ряд різних видів знання. Спираючись на філософський підхід, можна навести одне із коротких

визначень знання. Знання – це адекватне і обґрунтоване переконання. Зазвичай науковці вважають, що істинне знання досягається лише в процесі наукового дослідження, в якому дані спостережень та експериментів розглядаються і пояснюються за допомогою наукових теорій [4]. Саме таке, наукове знання в філософії вважають систематизованим і ставлять його у протиріччя знанню буденному. Отже, в контексті трансферу під технологією можна розуміти адекватне і науково обґрунтоване (систематизоване) переконання – наукове знання, що стосується виробництва продукту, застосування процесу чи надання послуги. До таких знань відносять як технічні знання, на яких базується кінцевий продукт, так і організаційні здібності у перетворенні виробничих потужностей на кінцевий результат. Технологія включає не тільки знання і методи, що використовуються для покращення існуючого товару чи створення нового, але й також – підприємницькі здібності та професійні ноу-хау [3, с. 6].

Що стосується терміну «трансфер», то відповідно до англо-російського економічного словника, в першу чергу він означає «передачу»; «передачу у власність» [5, с. 649]. Оскільки досліджувана нами категорія трансферу технологій передбачає передачу технологій, то вочевидь, що мова йде про передачу певних прав власності на технологію. Згідно Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», під трансфером технології розуміють передачу технології, що оформляється шляхом укладення між фізичними та/або юридичними особами двостороннього або багатостороннього договору, яким устанавлюються, змінюються або припиняються майнові права та обов'язки щодо технології та/або її складових [6]. В контексті згаданих вище майнових прав зазначимо, що власність – це економічна категорія, що відображує систему відносин між людьми з приводу певного майна (економічного блага), що виступає об'єктом власності (класичний політико-економічний підхід). Згідно неокласичної теорії, власність реалізується через права власності. При цьому, в контексті трансферу технологій, вочевидь, мова йде про особливий тип власності – інтелектуальну власність. Згідно Цивільного кодексу України (ст. 418), інтелектуальна власність – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності... [7]. Деякі об'єкти права інтелектуальної власності, визначені законодавчо (ст. 420 [7]), цілком можна віднести до технології у прийнятому нами розумінні. Це, зокрема, стосується наукових відкриттів, винаходів, корисних моделей, промислових зразків, раціональних пропозицій, комерційних таємниць (ноу-хау), комп'ютерних програм, селекційних досягнень. Список не є вичерпним, з огляду на складність

поняття технології. При цьому, більшість об'єктів права інтелектуальної власності, що можуть вважатися технологіями, відносяться до такого різновиду інтелектуальної власності як промислова або індустріальна власність.

Слід зазначити, що технологією можна вважати винаходи, корисні моделі, зразки та інше лише в якості систематизованого знання, а не в їх уречевленій формі. Цивільний кодекс України чітко розмежовує право інтелектуальної власності та право власності на річ. «Перехід права на об'єкт права інтелектуальної власності не означає переходу права власності на річ. Перехід права власності на річ не означає переходу права на об'єкт права інтелектуальної власності» [ст. 419 [7]]. Це означає, що хоча ряд об'єктів прав інтелектуальної власності знаходить своє відображення на матеріальних носіях (у певних речах), права інтелектуальної власності не залежать від права власності на матеріальний носій. Перехід права власності на річ не викликає переходу прав на результат інтелектуальної діяльності, виражений у цій речі. Право інтелектуальної власності захищає лише результат інтелектуальної діяльності і не захищає матеріальний носій, який є синтезованим результатом інтелектуальної та іншої діяльності.

Таке розмежування допомагає логічному виокремленню, того, що є трансфером технологій, і того, що ним не є. Трансфер технологій має включати передачу такого об'єкту, який являє собою технологію і захищений, був захищений (адже майнові права інтелектуальної власності мають термін дії) або може бути захищений правами інтелектуальної власності. З огляду на сучасний рівень розвитку інституту права інтелектуальної власності, трансфер технологій без передачі певних майнових прав інтелектуальної власності, як це було у давнину, коли технології поступово широко розповсюджувалися між людей без відома про те, кому належало їх авторство, практично унеможливився.

Виходячи із вище зазначеного, можемо не погодитися із твердженням, запропонованим дослідниками із Канади на чолі із В. Кумаром, згідно якого технологія включає в себе два компоненти – речовий та інформаційний, а трансфер технології має полягати у передачі обох компонентів [1]. Ми розмежовуємо технологію і її можливе речове втілення, адже ряд технологій взагалі не можуть бути втіленими в речовому носії (зокрема, певні раціональні пропозиції). В підтвердження нашої позиції може бути наведена теза Конференції ООН з приводу трансферу технологій. Конференція ООН не розглядає як трансфер технологій просто продаж чи надання в оренду товарів,

що відносяться до категорії «технологічні». Тобто, коли мова йде про технологію, то маються на увазі знання, що використовуються при створенні чи покращенні продукту чи послуги, а не самі по собі готові (завершені) продукти і послуги, створені за допомогою цієї технології [3, с. 5–6].

Плутанина часто виникає у зв'язку із придбанням програмного забезпечення, адже, хоча програмне забезпечення і являє собою сукупність програм, процедур та правил системи обробки інформації (що нагадує визначення технології), його придбання на певному носії, вочевидь, є покупкою особливого продукту, а не трансфером технології. Згідно Цивільного кодексу України, комп'ютерні програми охороняються як літературні твори авторським правом [ст. 433 [7]]. Так само охороняється програмне забезпечення майже в усьому світі. Сама по собі комп'ютерна програма не є винаходом, її не можна запатентувати. Хоча, стосовно цього нині у світі ведуться дебати. При цьому, програмне забезпечення являє собою алгоритм, часто заснований на нововведеннях в компонентах програми, або автор може пропонувати нові методи застосування даної програми – усе це може бути об'єктом трансферу технологій. Такі інноваційні елементи програмного забезпечення та нові способи його застосування можуть бути запатентовані на рівні із іншими винаходами, корисними моделями та інше.

Трансфер технологій забезпечує розповсюдження технології. Однак, спираючись на методологію Конференції ООН з торгівлі і розвитку, слід відразу розмежувати поняття трансфер технологій та дифузії чи поширення технологій. Адже останні краще розглядати як додаткові переваги від технологічного трансферу, які проявляються в обізнаності в цілому із технологією [3, с. 7].

Трансферна трансакція може як бути, так і не бути юридично оформлена контрактом, однак, така трансакція завжди передбачає комунікації між сторонами. Першим основним законом, що регулював технологічний трансфер, був Законодавчий акт Стівенсона-Вайдлера стосовно технологічних інновацій, прийнятий у США в 1980 р. Саме цей закон впровадив в обов'язок федерального уряду забезпечити повне використання результатів, отриманих внаслідок федеральних інвестицій в дослідження та розробки. Тобто мав бути забезпечений трансфер технологій із загальнодержавної власності на місцевий рівень чи у приватний сектор [9, с. 13].

У світі прийнята класифікація трансферу технологій на комерційний і некомерційний [10, с. 57]. При цьому, дослідники зазначають, що нині

підвищується зацікавленість учасників ринку у націленому на прибуток використанні технологічних активів саме через трансфер технологій [12].

Конференція ООН з торгівлі і розвитку виділяє такі способи трансферу технологій:

- Передача прав шляхом ліцензування (стосується промислової власності за виключенням торгових та сервісних марок, а також торгових найменувань, якщо останні не є складовою трансферу технологій);
- Забезпечення передачі ноу-хау та технологічного досвіду у формі техніко-економічних обґрунтувань, планів, діаграм, інструкцій, технічних консультацій та тренінгів для управлінського персоналу та інших працівників;
- Забезпечення технологічними знаннями, необхідними для налагодження роботи заводів та обладнання;
- Забезпечення технологічними знаннями, необхідними для придбання, установки та використання машинного обладнання, допоміжних матеріалів та сировини;
- Забезпечення технологічним вмістом виробничо-технічних угод про співробітництво [3, с. 6–7].

Отже, трансфер технологій по суті має дві форми: передачі прав інтелектуальної власності на технологію та надання певних послуг, здебільшого інформаційно-комунікаційних.

Трансфер технологій нині стає важливим аспектом міжнародного бізнесу. При цьому, з огляду на різноманіття видів трансакцій із трансферу технологій, відобразити їх кількісно у світових масштабах практично неможливо. Однак, статистика Світового банку стосовно кількісного відображення платежів, здійснених резидентами країн нерезидентам, та отриманих резидентами країн від нерезидентів за санкціоноване користування інтелектуальною власністю, в певній мірі може відобразити активність світового трансферу технологій, що має форму ліцензування (див. табл. 1). Саме через різноманіття ліцензій – виключних, невиключних, повних, часткових, комбінованих – відбувається рух прав інтелектуальної власності.

Із табл. 1 видно, що США є неперевершеним лідером в платежах, отриманих резидентами країни від нерезидентів за використання інтелектуальної власності. Шокує активність Китаю в залученні іноземної інтелектуальної власності, адже виплати, здійснені резидентами Китаю в 17 разів перевищують виплати, отримані резидентами Китаю у даному напрямку. Виплати, здійснені в 2012 році Російською Федерацією за санкціоноване

використання інтелектуальної власності іноземного походження також в 11 разів перевищують платежі, отримані за надання у зарубіжне користування вітчизняної інтелектуальної власності. При цьому, аналізуючи дані, слід пам'ятати, що зазначені суми не є повністю платою за трансфер технологій, з огляду на широту категорії інтелектуальна власність.

Таблиця 1. Платежі міжнародного бізнесу за санкціоноване використання інтелектуальної власності через ліцензійні договори (у поточних цінах, дол. США), 2012 р.

(складено за даними Всесвітнього Банку [13, 14])

Країни	Платежі, отримані резидентами країни від нерезидентів	Платежі, здійснені резидентами країни нерезидентам
США	124,182,000,000	39,889,000,000
Японія	31,892,291,572	19,897,558,093
Німеччина	13,870,402,170	12,242,599,905
Велика Британія	12,462,124,293	8,474,918,702
Франція	12,407,943,395	9,574,384,043
Республіка Корея	3,435,500,000	8,386,900,000
Китай	1,044,102,041	17,748,983,437
Російська Федерація	664,200,000	7,629,200,000
Польща	229,000,000	2,332,000,000
Україна	124,000,000	727,000,000

Значна частка трансакцій із міжнародного трансферу технологій припадає на світову торгівлю послугами у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, які, за даними Світового Банку, нині складають 31,7% загального світового експорту послуг [15].

Теперішньому рівню розвитку міжнародних трансакцій з трансферу технологій сприяли: лібералізація економічних режимів багатьох країн, інтернаціоналізація бізнесу, підвищення рівня захисту інтелектуальної власності. Усі зазначені фактори є проявами глобалізації. Таким чином, слід звернути увагу на взаємозв'язок глобалізації та міжнародного трансферу технологій. Для дослідників не є секретом, що політика глобалізації підлягає критиці, основною причиною для чого є той факт, що глобалізація часто не покращує життя тих, хто цього найбільше потребує, і це при тому, що глобалізація має багато позитивних наслідків. Однак, здебільшого ці наслідки відрізняються неоднозначністю спричиненого ефекту. Глобалізації не вдалося на даний момент подолати бідність у світі і забезпечити стабільність. Одностороння відкритість кордонів країн, що розвиваються, для іноземних товарів та капіталів зазвичай не приносить їм економічного зростання [16]. Трансфер технологій в глобалізації займає чільне місце і, мабуть, є чи не єдиним

економічним проявом глобалізації, що позитивно відзначається і на розвинених країнах, і на країнах, що розвиваються. Значна частка інтелектуальної власності світу скупчена саме в розвинених країнах, де вона надійно захищена правами інтелектуальної власності і стабільно приносить дохід, в тому числі з-за кордону – за рахунок витрат решти світу. При цьому, такі витрати є продуктивними, адже націлені на виробничі цілі з інноваційною направленістю. Дослідники відзначають, що міжнародний технологічний трансфер впливає не тільки на економіку та технологічний розвиток приймаючих країн, але й спричиняє вплив на культуру [12, с. 3]. Це відбувається завдяки людському фактору, а саме, коли в процесі трансферу технологій представники країн донора та реципієнта технології обмінюються культурними особливостями в результаті крос-культурних тренінгів як складової трансферу технологій. При цьому, такий культурний обмін, на наш погляд, носить позитивний характер, адже лише розширює кругозір і стирає бар'єри непорозуміння, що можуть стати на шляху сприйняття технології, на відміну від тих загальних культурних змін, що несуть із собою більшість інструментів глобалізації, з метою штучного насадження країнам, що розвиваються, ринкової ідеології американського типу.

Результати досліджень. В результаті дослідження нами було виявлено сутність трансферу технологій як передачі об'єкту, який являє собою технологію і захищений, був захищений (адже майнові права інтелектуальної власності мають термін дії) або може бути захищений правами інтелектуальної власності. Усе різноманіття проявів трансферу технологій здебільшого можна представити двома основними видами трансакцій – ліцензування та надання специфічних інформаційно-комунікаційних послуг. Продаж і надання в оренду технологічних товарів саме по собі не є трансфером технологій. Рівень глобалізації та інноваційна направленість сучасної світової економіки дали новий поштовх міжнародному трансферу технологій, який забезпечує технологічний розвиток країн, що розвиваються, створює суттєвий дохід для розвинених країн та сприяє культурному обміну учасників трансферу.

Висновки. Результати дослідження підтверджують важливість необхідності в наявності чіткого економіко-теоретичного розуміння сутності трансферу технологій. Таке розуміння дає можливість відсіяти трансакції, що не являють собою трансфер технологій, а отже викривляють інформацію про обсяги трансферу технологій, в тому числі на міжнародному рівні. Отримані в статті дані дають базу для подальших досліджень у напрямку вивчення міжнародних трансакцій із трансферу технологій, а також для визначення

кореляційних зв'язків між активністю суб'єктів економічних відносин у міжнародному трансфері технологій та їх економічним розвитком.

Список літератури: 1. Медовников Д. Неявное знание строителей пирамиды [електронний ресурс] / Д. Медовников, Т. Оганесян // Эксперт. – 2012. – №12 (795). – Режим доступу: <http://expert.ru/expert/2012/12/neyavnoe-znanie-stroitelej-piramidy/> 2. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка: 80 000 слов и фразеологических выражений / С. И. Ожегов, Н.Ю. Шведова – М.: Азбуковник, 1999. – 944 с. 3. *Transfer of technology* [Electronic Resource] / United Nations conference on trade and development UNCTAD: Series on issues in international investment agreements United Nations: New York and Geneva, 2001, Internet Edition, – 137 pp. – Mode of access: unctad.org/en/docs/psiteiitd28.en.pdf 4. *Философия: Учебник* / Под ред. В. Д. Губина, Т. Ю. Сидориной, В. П. Филатова. – М.: Русское слово, 1996. – 432 с. 5. *Англо-русский экономический словарь* / [ред. А. В. Аникин]. – М.: Русский язык, 1977. – 727 с. 6. Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» [електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, № 45, ст. 434 зі змінами. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/143-16> 7. *Цивільний кодекс України* [електронний ресурс] // Верховна Рада України; Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page8> 8. *Association of University Technology Managers* [Electronic Resource]. – Mode of access: http://www.autm.net/Tech_Transfer.htm 9. *Stevenson-Wydler Technology Innovation Act* [Electronic Resource]. – Mode of access: legcounsel.house.gov/Comps/swtia80.pdf 10. Шапошников А.А. Трансфер технологий: определение и формы / А.А. Шапошников // Инновации. – 2005. – № 1. – С. 57–60. 11. Rasmus Lema. Technology transfer? The rise of China and India in green technology sectors? [Electronic Resource] / Rasmus Lema, Adrian Lema. – Mode of access: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2003367 12. K. Ramanathan An Overview of technology Transfer and Technology Transfer Models [Electronic Resource] / K. Ramanathan // Guidebook on Technology Transfer Mechanisms. – Mode of access: <http://www.business-asia.net/GuideBookTechTranMech.aspx> 13. *Charges for the use of intellectual property, payments* (BoP, current US\$) [Electronic Resource] / The World Bank data. – Mode of access: <http://data.worldbank.org/indicator/BM.GSR.ROYL.CD> 14. *Charges for the use of intellectual property, receipts* (BoP, current US\$) [Electronic Resource] / The World Bank data. – Mode of access: <http://data.worldbank.org/indicator/BX.GSR.ROYL.CD/countries> 15. *ICT service exports* (% of service exports, BoP) [Electronic Resource] / The World Bank data. – Mode of access: <http://data.worldbank.org/indicator/BX.GSR.CCIS.ZS> 16. Стиглиц Д. Глобализация: тревожные тенденции [електронний ресурс] / Д. Стиглиц. – Режим доступу: http://royallib.ru/read/stiglits_dgozef/globalizatsiya_trevognie_tendentsii.html#0

Bibliography (transliterated): 1. Medovnikov D. Nejavnoe znanie stroitelej piramidy [elektronnyj resurs] Ekspert. – 2012. – No 12 (795). – Rezhym dostupu: <http://expert.ru/expert/2012/12/neyavnoe-znanie-stroitelej-piramidy/> 2. Ozhegov S.I. Tolkovyj slovar' russkogo jazyka: 80 000 slov i frazeologicheskikh vyrazhenij. – Moscow: Azbukovnik, 1999. – 944 p. 3. *Transfer of technology* [Electronic Resource]. – United Nations conference on trade and development UNCTAD: Series on issues in international investment agreements United Nations: New York and Geneva, 2001, Internet Edition, – 137 pp. – Mode of access: unctad.org/en/docs/psiteiitd28.en.pdf 4. *Filosofija: Uchebnik* pod red. V. D. Gubina, T. Ju. Sidorinoj, V. P. Filatova. – Moscow: Russkoe slovo, 1996. – 432 p. 5. *Anglo-russkij ekonomicheskij slovar* [red. A. V. Anikin]. – Moscow: Russkij jazyk, 1977. – 727 p. 6. *Zakon Ukrainy* «Pro derzhavne rehuliuвання diial'nosti u sferi transferu tekhnolohij» [elektronnyj resurs]. – Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 2006, No 45, st. 434 zi zminamy. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/143-16> 7. *Tsyvil'nyj kodeks Ukrainy* [elektronnyj resurs]. – Verkhovna Rada Ukrainy; Kodeks vid 16.01.2003 No 435-IV. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page8> 8. *Association of University Technology Managers* [Electronic Resource]. – Mode of access: http://www.autm.net/Tech_Transfer.htm 9. *Stevenson-Wydler Technology Innovation Act* [Electronic Resource]. – Mode of access: legcounsel.house.gov/Comps/swtia80.pdf 10. Shaposhnikov A.A. Transfer tehnologij: opredelenie i formy/– Innovacii. – 2005. – No 1. – P. 57–60. 11. Rasmus Lema. Technology

transfer? The rise of China and India in green technology sectors? [Electronic Resource]. – Rasmus Lema, Adrian Lema. – Mode of access: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2003367 **12. K. Ramanathan** An Overview of technology Transfer and Technology Transfer Models [Electronic Resource. – Guidebook on Technology Transfer Mechanisms – Mode of access: <http://www.business-asia.net/GuideBookTechTranMech.aspx> **13. Charges for the use of intellectual property, payments** (BoP, current US\$) [Electronic Resource]. – The World Bank data.– Mode of access: <http://data.worldbank.org/indicator/BM.GSR.ROYL.CD> **14. Charges for the use of intellectual property, receipts** (BoP, current US\$) [Electronic Resource]. – The World Bank data. – Mode of access: <http://data.worldbank.org/indicator/BX.GSR.ROYL.CD/countries> **15. ICT service exports** (% of service exports, BoP) [Electronic Resource] / The World Bank data. – Mode of access: <http://data.worldbank.org/indicator/BX.GSR.CCIS.ZS> **16. Stiglic D.** Globalizacija: trevozhnye tendencii [elektronnyj resurs] / D. Stiglic. – Rezhym dostupu: http://royallib.ru/read/stiglits_dgozef/globalizatsiya_trevognie_tendentsii.html#0

Надійшла (received) 19.07.2014

УДК 658.011

Н. Г. ДОЛОШКО, аспірант, ХНУСА, Харків;

О. В. СТАРКОВА, канд. техн. наук, доц., ХНУСА, Харків

ВИЗНАЧЕННЯ ДЕСТАБІЛІЗУЮЧИХ ФАКТОРІВ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ

У статті розглянуто важливість та необхідність розробки наукових та методичних аспектів економічної стійкості промислового підприємства. Визначено зовнішні та внутрішні дестабілізуючі фактори стійкого розвитку житлово-комунального комплексу. Запропоновано відповідні заходи щодо вдосконалення існуючої стабілізаційної стратегії житлово-комунального сектору, впровадження яких дозволить забезпечити надійність та стійкість функціонування систем ЖКК.

Ключові слова: підприємство, житлово-комунальний комплекс (ЖКК), стійкість, функціонування, стратегія, розвиток, дестабілізуючі фактори.

Вступ. Сталий розвиток підприємств за останнє десятиліття стало для суспільства стратегічною метою. Розвиток системи стає нестійким тоді, коли загострюються суперечності між внутрішніми факторами і навколишнім середовищем, і виникає такий стан у системі, який супроводжується рушенням існуючого і переходом у більш якісний стан. Тому завданням сталого економічного розвитку є оцінка стану життєздатності системи і його підтримка.

На сьогоднішній день розробка стабілізаційної стратегії дуже важлива для підприємства. Не є винятком і комунальне підприємство «Харківводоканал», метою якого є надання мешканцям і організаціям Харкова послуг водопостачання та водовідведення, відповідних стандартам якості та економічно обґрунтованими тарифами, достатніми для ефективної роботи в